

تاثیر بی ثباتی نرخ ارز و کیفیت حکمرانی بر کارایی بانک های اسلامی در ایران

پروانه سلاطین^{*}

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۱۸

چکیده

نرخ ارز به عنوان معیار ارزش برابری پول ملی یک کشور در برابر پول کشورهای دیگر، بازتاب کننده وضعیت اقتصادی آن کشور در مقایسه با شرایط اقتصادی دیگر کشورهاست. نرخ ارز یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر اقتصاد و تعادل میان بخش های داخلی و خارجی اقتصاد است و تغییرات آن نقش مهمی در ایجاد نوسانات اقتصادی ایفا می کند. لذا عدم توجه به آن می تواند سبب نوسانات و آشفتگی های فراوانی در اقتصاد گردد. فعالیت بانک ها به دلیل ماهیت اقتصادی شان، ارتباط تنگاتنگی با نوسانات نرخ ارز دارد و عملکرد آنها از نرخ ارز و نوسانات آن تأثیر می پذیرد. نوسان نرخ ارز بستر مناسبی برای ایجاد انواع ریسک ها از جمله ریسک معاملاتی، ریسک اعتباری، ریسک نرخ سود، ریسک نرخ تورم می باشد که این موضوع در نهایت سبب کاهش سودآوری بانک ها می گردد. در این راستا هدف اصلی این مطالعه بررسی میزان تأثیرگذاری کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی و بی ثباتی نرخ ارز بر کارایی بانک های اسلامی در ایران می باشد. در این مطالعه برای محاسبه بی ثباتی نرخ ارز از مدل های ARCH استفاده شده است. نتایج حاصل از برآورد مدل به روش ARDL در دوره زمانی ۱۳۷۹-۱۴۰۲ نشان داد که بی ثباتی نرخ ارز تأثیر منفی و معنی داری بر کارایی بانک های اسلامی در ایران دارد. تأثیر منفی بی ثباتی نرخ ارز بر کارایی بانک ها حاکی از سوء مدیریت بانک در مواقع بحران می باشد. اما کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی تأثیر معنی داری بر کارایی بانک های اسلامی در ایران ندارد.

کلمات کلیدی: کیفیت حکمرانی، بی ثباتی، نرخ ارز، کارایی بانک ها، ARDL.

طبقه بندی JEL: G21, F31, C22.

۱. مقدمه

بی ثباتی در ساختار اقتصادی یک کشور، از اهمیت زیادی جهت تحلیل و پیش‌بینی فعالیت‌های اقتصادی برخوردار است. به‌ویژه زمانی که با سرایت بی ثباتی به بخش واقعی اقتصاد، رشد اقتصادی کاهش و نرخ بیکاری افزایش می‌یابد. بی ثباتی شرایطی است که منجر به ناتوانی دولت، مؤسسات، بنگاه‌های تولیدی و خانوارها در انجام تعهدات شان و از دست دادن توانایی تخصیص منابع مالی تحت اختیارشان می‌شود. که با اختلال در عملکرد سیستم اقتصادی بر رشد اقتصادی و رفاه اجتماعی آسیب می‌رساند. بحران‌های مالی اخیر نشان داده اند، که بی ثباتی در بسیاری از متغیرهای بازار مالی منعکس شده و با سرایت از یک بازار به بازار دیگر، سبب ایجاد اختلال در سیستم مالی می‌شود (ایلینگ و لیو^۱، ۲۰۰۶). افزایش بی ثباتی و در نهایت بحران مالی، زبان‌های هنگفتی را برای سهامداران، سرمایه‌گذاران بالقوه، اعتبار دهندگان، مدیران، کارکنان، عرضه کنندگان مواد اولیه و مشتریان در پی داشته باشد. بحران‌های مالی اخیر جهانی، حکایت از ضعف‌های متعدد سیستم‌های مالی دارند (ولیان و معطوفی، ۱۳۹۶). افزایش بی ثباتی به طرق مختلف، کاهش فعالیت‌های اقتصادی را به همراه داشته باشد. اول آن که افزایش عدم اطمینان در خصوص قیمت دارایی‌های مالی می‌تواند منجر به افزایش نوسان در قیمت دارایی‌ها شود. نوسانات قیمتی ضمن محتاط کردن بیشتر بنگاه‌ها، منجر به تاخیر انداختن تصمیمات مهم در مورد سرمایه‌گذاری و یا استخدام نیروی کاری تا زمان رفع عدم اطمینان می‌شود (هاکیو و کتین^۲، ۲۰۰۹).

دیگر آن که بی ثباتی نرخ ارز با افزایش در هزینه‌های بنگاه‌ها، ممکن است از طریق کاهش مخارج آنها منجر به کاهش فعالیت‌های اقتصادی شود. عدم تمایل به نگهداری دارایی‌های ریسکی و افزایش عدم تقارن اطلاعاتی می‌تواند منجر به افزایش هزینه استقراض بنگاه‌ها شود. به علاوه بی ثباتی نرخ ارز می‌تواند هزینه‌های بیشتری را از طریق انتشار

اوراق جدید بر بنگاه‌ها تحمیل نماید. همچنین تغییر ناگهانی در انتظارات سرمایه‌گذاران سبب کاهش ارزش خالص شرکت‌ها شده و به تبع آن با کاهش غیرمنتظره در ثروت آنها منجر به افزایش شدیدتر هزینه‌های تامین مالی بنگاه‌ها می‌گردد (دوینگ و هاکیو^۳، ۲۰۱۰).

بنابراین افزایش هزینه‌های تامین مالی باعث می‌شود، بنگاه‌ها مخارج خود را کاهش داده و این امر موجب رکود بیشتر فعالیت‌های اقتصادی می‌شود. بی ثباتی نرخ ارز تخصیص منابع بانک‌ها را تغییر داده و باعث می‌شود بانک‌ها به جای تخصیص منابع خود در دارایی‌های سودده (انواع تسهیلات پرداختی، مشارکت‌ها، سرمایه‌گذاری‌های مستقیم،) و.... در دارایی‌های کم ریسک و مطمئن (اوراق قرضه و ذخایر بانک‌ها) سرمایه‌گذاری نمایند. در واقع در شرایط بی ثباتی نرخ ارز، بانک‌ها به دلیل پایدار نبودن شرایط اقتصاد کلان، سیاست‌های انقباضی را در پیش می‌گیرند و از گستردگی پرتفوی اعتباری خود می‌کاهند و نتیجه آن کاهش وام‌دهی، سرمایه‌گذاری بانک‌ها و نهایتاً انقباض در بخش‌های واقعی اقتصاد از جمله تولید و اشتغال است. (نیکخو و همکاران، ۱۳۹۹)

بی ثباتی نرخ ارز موجب اتخاذ استانداردهای اعتباری سختگیرانه توسط بانک‌ها شده و از این طریق موجب کاهش فعالیت‌های اقتصادی می‌گردد. یکی از دلایلی که سرمایه‌گذاران درخواست بازده بیشتری بر روی اوراق بدهی یا سهام (در دوران بحران مالی) می‌کنند، این است که بانک‌ها تمایل کمتری به قرض دادن دارند (سویکا و همکاران^۴، ۲۰۱۳؛ هاکیو و کیتن، ۲۰۰۹). در چنین شرایطی بانک‌ها اقدام به کاهش وام‌دهی به دو صورت می‌کنند، اول آن که با افزایش نرخ بهره وام‌های جدید، جذابیت آن را برای قرض‌گیرندگان کاهش می‌دهند (دوینگ و هاکیو، ۲۰۱۰). دیگر آن که با افزایش حداقل استانداردهای اعتباردهی، استقراض کنندگان را سخت‌تر واجد شرایط دریافت وام می‌کنند (لون و مورگان^۵، ۲۰۰۶). بنابراین سیاست‌های اتخاذ شده از سوی بانک‌ها می‌تواند ضمن افزایش

1. Illing and Liu
2. Hakkio and Keeton
3. Davig & Hakkio

4. Cevika & al
5. Lown & Morgan

هزینه های تامین مالی بنگاه ها، با تأثیر بر مخارج آنها موجبات کاهش فعالیت های اقتصادی و تشدید اثرات مخرب بی ثباتی نرخ ارز را فراهم آورد. (معطوفی، ۱۳۹۷)

در این راستا کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی نیز یک عامل حیاتی در توسعه بازارهای مالی می باشد که سبب افزایش استفاده از خدمات مالی و توسعه صنعت بانکداری می شود (لا و آزمان و سائینی^۱، ۲۰۱۲، ستی و آچاریا^۲، ۲۰۱۸ و سایلیر و همکاران^۳، ۲۰۱۸) (بالونژاندوری و فرهنگ، ۱۴۰۰).

مایور^۴ (۱۹۹۵)، لاپور و همکاران^۵ (۱۹۹۸) با بررسی ساختارهای حکمرانی و کیفیت نهادها نشان دادند که کیفیت حکمرانی اثرات مستقیمی بر بهبود فضای کسب و کار و رشد اقتصادی دارد. ذوالخبری و غزل^۶ (۲۰۱۷) در مطالعه ای تشریح نمودند که حکمرانی خوب و آزادی اقتصادی، نواقص بازارهای مالی را از بین می برد. نتایج مطالعه پارک و مرکادو^۷ (۲۰۱۸) نشان داد که حاکمیت قانون به عنوان یکی از شاخص های حکمرانی خوب تأثیر مثبت بر شمول مالی دارد. همچنین آجید^۸ (۲۰۱۷) در مطالعه ای تشریح نمود که علاوه بر کیفیت حکمرانی و کنترل فساد، حاکمیت قانون نیز تأثیر مثبت بر شمول مالی دارد. (بالونژاندوری و فرهنگ، ۱۴۰۰)

در این راستا مطالعات متعددی در مورد بی ثباتی نرخ ارز، کیفیت حکمرانی و عملکرد بانک ها به صورت جداگانه صورت گرفته است. اما مطالعه ای در خصوص میزان تأثیرگذاری بی ثباتی نرخ ارز و کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی بر کارایی بانک های اسلامی در ایران صورت نگرفته است. از جمله مطالعاتی که به بررسی بی ثباتی نرخ ارز پرداخته اند می توان به مطالعات حسین و همکاران^۹ (۲۰۱۹)، اوزاتا^{۱۰} (۲۰۲۰)، آلاجید و ابراهیم^{۱۱} (۲۰۱۸)، آل سعید و یاروایا^{۱۲} (۲۰۱۹)، اینوکتیا و همکاران^{۱۳} (۲۰۱۸)، استونا و

همکاران^{۱۴} (۲۰۱۸)، آگیجا و همکاران^{۱۵} (۲۰۱۶)، باهولی و همکاران^{۱۶} (۲۰۱۵)، ماجوک^{۱۷} (۲۰۱۵)، بودی و همکاران^{۱۸} (۲۰۱۵)، گتاچو^{۱۹} (۲۰۱۵)، سادت کاسمن و همکاران^{۲۰} (۲۰۱۱)، کازرونی و همکاران (۱۳۹۱)، راسخی و منتظری شورکچالی (۱۳۹۴)، بردبار و همکاران (۱۳۹۸)، حسینی و همکاران (۱۳۹۵) و نیکخو و همکاران (۱۳۹۹) اشاره نمود.

همچنین از جمله مطالعاتی که به بررسی عملکرد بانک ها پرداخته اند، می توان به مطالعات گوش و موندال^{۲۱} (۲۰۲۴)، لیستیانا و همکاران^{۲۲} (۲۰۲۴)، راج شرستا^{۲۳} (۲۰۲۴)، ذوالفقاری و همکاران (۱۴۰۰)، رفیعی و همکاران (۱۳۹۸) و محمدی و همکاران (۱۳۹۹) اشاره کرد. در این راستا آگیجا و همکاران (۲۰۱۶) در مطالعه ای تشریح نمودند که ریسک نرخ ارز تأثیر معنی داری بر روی سودآوری بانک ها دارد. نتایج مطالعه باهولی و همکاران (۲۰۱۵) نیز نشان داد که نرخ ارز تأثیر مثبتی بر روی افزایش وام های غیرجاری به ویژه در کشورهای وارد کننده داشته است. نتایج مطالعه ماجوک^{۲۴} (۲۰۱۵) نشان داد که بین نوسانات نرخ ارز و بازده دارایی ها در بانک ها رابطه مثبتی وجود دارد. بودی و همکاران (۲۰۱۵) تشریح نمودند که نوسانات نرخ ارز، نرخ بهره خزانه، نرخ پس انداز و تولید ناخالص داخلی در کشور غنا، ۱۷ درصد تغییرات در حجم سپرده ها را توضیح می دهد. گتاچو (۲۰۱۵) در مطالعه ای در دوره زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۴ تشریح نمود که نرخ ارز تأثیر منفی و معنی دار بر روی بازده سرمایه بانک ها دارد اما تأثیر مثبت و معنی داری بر روی رشد تسهیلات بانک های نمونه داشته است. همچنین تأثیر نرخ ارز بر روی سودآوری بانک ها مثبت و معنی دار است.

سادت کاسمن و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه ای نشان دادند که تغییرات نرخ ارز تأثیر منفی بر بازده سهام بانک های کشور ترکیه داشته است. همچنین نوسانات نرخ ارز مهمترین

1. Law & Azman-Saini
2. Sethi, & Acharya,
3. Sayılır et al
4. Mauro
5. La porto, et al
6. Zulkhibri & Ghazal

7. Park & Mercado
8. Ajide
9. Hussain et al
10. Ozata
11. Alagidede & Ibrahim
12. Elsayed & Yarovaya

13. Degl'Innocentia, et al
14. Stona, et al
15. Agbeja; et al.
16. Baholli et al.
17. Majok
18. Boadi; et al.

19. Getachew,
20. Kasman et al.
21. Ghosh, & Mondal
22. Listiana
23. Raj Shrestha
24. Majok

نرخ ارز از طریق بازار کالاها و دارایی ها روابط بین قیمت ها در داخل کشور و قیمت های تعیین شده در بازارهای جهانی را برقرار می سازد و عامل تأثیرگذار بر سیاست ها، راهبردها، ساختار سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است.

بانک ها در جریان عملیات بانکداری خود با بی ثباتی نرخ ارز مواجه می باشند. به طور کلی بانک ها با دو نوع ریسک مواجهند. ریسک سیستماتیک که مربوط به ریسک بازار و نااطمینانی محیط اقتصاد کلان است و با ایجاد پرتفوی امکان کاهش آن وجود ندارد. در واقع، این گونه ریسک ها خارج از کنترل بانک هاست. ریسک ناشی از بی ثباتی نرخ تورم، نرخ ارز، نرخ بهره و... از این گونه ریسک هاست. ریسک غیر سیستماتیک، به بی ثباتی کلی بازار بستگی ندارد و مختص هر بانک است. ریسک نقدینگی، ریسک عدم کفایت سرمایه، ریسک نکول، و... جز ریسک های غیر سیستماتیک بانک هاست که با ایجاد پرتفوی می توان آنها را مدیریت کرد. زمانی که بازار ارز متلاطم و بی ثبات است تقاضا برای نگهداری ارز به منظور سرمایه گذاری باعث اختلال در مکانیسم عرضه و تقاضا در بازار ارز می شود و نااطمینانی محیط اقتصاد کلان را تشدید می کند. (نیکخو و همکاران، ۱۳۹۹) بی ثباتی نرخ ارز به عنوان یکی از شاخص های بی ثباتی اقتصاد کلان سبب کاهش عملکرد بانک ها در برخی شاخص های بااهمیت از قبیل کاهش جذب سپرده های بلندمدت و میان مدت (کمیجانی و عزیزنژاد، ۱۳۹۴)، کاهش سودآوری (حیدری و همکاران، ۱۳۹۱)، افزایش مطالبات غیرجاری، کاهش وام دهی بانک ها (مهرآرا و صحتی، ۱۳۹۰) و... می گردد.

یافته های مطالعات حاکی از آن است که عوامل مختلفی در رفتار وام دهی بانک ها اثرگذار است. برای نمونه، استین^۴ (۱۹۹۸) وجود هزینه های اطلاعاتی و عدم تقارن اطلاعاتی^۵ و پیک و روسنگرین^۶ (۱۹۹۶)، کیشان و اوپال (۲۰۰۰)، درجه ریسک گریزی بانک ها را مطرح کردند. همچنین، در مطالعات باوم همکاران^۷ (۲۰۰۵)، کواچلیاریلو^۸ (۲۰۰۹) و تالاورا

عوامل ایجاد نوسانات در بازده سهام بانک ها می باشد. نتایج مطالعه نیکخو و همکاران (۱۳۹۹) در دوره زمانی ۱۳۸۲ - ۱۳۹۷ نشان داد که بی ثباتی نرخ ارز رابطه ای منفی و معنی دار با رفتار وام دهی بانک ها داشته است.

در این راستا فرضیه های زیر تدوین شده اند:

بی ثباتی نرخ ارز تأثیر معنی داری بر کارایی بانک های اسلامی در ایران دارد.

کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی تأثیر معنی داری بر کارایی بانک های اسلامی در ایران دارد.

در این مطالعه برای آزمون این فرضیه ها از روش خودتوضیحی با وقفه های توزیعی^۱ (ARDL) و نرم افزار Eviews استفاده شده است.

در ادامه بعد از مقدمه در بخش دوم مبانی نظری، در بخش سوم پیشینه تحقیق، در بخش چهارم تصریح مدل و معرفی متغیرها، در بخش پنجم برآورد مدل و ارائه نتایج و در نهایت بخش ششم نتیجه گیری و پیشنهادها ارائه شده است.

۲. مبانی نظری

نرخ ارز یکی از مهمترین متغیرهای کلیدی اقتصادی در سیاستگذاری ها محسوب می شود. نرخ ارز از جمله متغیرهایی است که تحت تأثیر عوامل مالی بسیار زیادی قرار می گیرد. نرخ ارز تعیین کننده تورم، جریانهای سرمایه و سرمایه گذاری مستقیم خارجی، روند تجاری، ذخیره و پرداخت های بین المللی در یک اقتصاد می باشد (عزیزی^۲، ۲۰۰۸). عوامل متعددی می توانند سبب تغییرات نرخ ارز شوند از جمله این عوامل می توان به تغییرات در میزان تقاضا و عرضه خارجی، میزان مشکلات پرداختی، نرخ بهره، رشد تورم، نظارت های مالی، درآمد ملی و تغییر در پیش بینی ها و بازار بورس اشاره کرد (خلواتی^۳، ۲۰۰۰). در این راستا بررسی آثار نوسانات نرخ ارز بر متغیرهای کلان اقتصادی همانند نرخ رشد نقدینگی، تولید یکی از مباحث مهم در سیاست گذاری های پولی و ارزی محسوب می شود.

1. Autoregressive Distributed Lags (ARDL)
2. Aziz
3. Khalwaty

4. Stein
5. Asymmetric information
6. Peek and Rosengren

7. Baum
8. Quagliarello

همکاران (۲۰۱۲) بحث نااطمینانی شاخص های اقتصاد کلان مطرح و معناداری رابطه بین بی ثباتی شاخص های اقتصاد کلان و رفتار وام دهی بانک ها تأیید شده است.

زمانی که محیط اقتصاد کلان مطمئن و آرام باشد، مدیران بانک ها به دلیل علائم مثبتی که از محیط اقتصادی خود دریافت می کنند، قادر خواهند بود بازدهی هرگونه دارایی مالی خود را با دقت بیشتر پیش بینی کنند و منابع خود را به شکل دارایی های با بازدهی بالاتر سوق دهند؛ اما زمانی که محیط اقتصاد کلان نااطمینان و آشفته باشد، توانایی مدیران به دلیل عدم امکان دریافت علائم مثبت از محیط اقتصادی خود برای پیش بینی بازده انتظاری سخت تر شده و رفتارهای محافظه کارانه ای از خود نشان می دهند. این استدلال مستلزم آن است که در زمان نااطمینانی محیط اقتصاد کلان، بانک ها به صورت یکنواخت رفتار کنند و این موضوع باعث می شود که توزیع مقطعی نسبت بدهی به دارایی بانک ها نامساعد شود و بانک ها نتوانند از فرصت های جایگزین برای سرمایه گذاری بهینه استفاده نمایند. (نیکخو و همکاران، ۱۳۹۹)

در این راستا بانک جهانی حکمرانی خوب را بر اساس شش شاخص تعریف نموده است. این شش شاخص حق اظهارنظر و پاسخگویی^۱، ثبات سیاسی^۲، اثربخشی دولت^۳، بار مالی مقررات^۴، حاکمیت قانون^۵ و کنترل فساد^۶ می باشند. حق اظهار نظر و پاسخگویی ناظر بر میزان آزادی مردم برای دخالت در فرایند انتخاب دولت و استقلال رسانه های گروهی می باشد. بی ثباتی سیاسی به میزان ثبات رژیم حاکم و رهبران آن، درجه احتمال تداوم حیات موثر دولت و تداوم سیاست های جاری در صورت مرگ و میر یا تغییر رهبران و دولتمردان فعلی می پردازد. اثر بخشی دولت، کارآمدی دولت در انجام وظایف محوله که شامل مقولات ذهنی همچون کیفیت تهیه و تدارک خدمات عمومی یا کیفیت نظام اداری، صلاحیت و شایستگی کارگزاران و استقلال خدمات همگانی از فشارهای سیاسی نشان می دهد. در بحث بار مالی مقررات، به تلقی مردم، کارآفرینان و سرمایه

گذاران از موانع حاصل از وضع مقررات اضافی در زمینه هایی مانند تجارت خارجی و توسعه کسب و کار توجه شده، حدود و میزان سیاست های نابازاری همچون مقررات کنترل قیمت ها تعیین می گردد. شاخص کنترل فساد به ذهنیت مردم و سایر گروه های ذینفع (کارآفرینان و سرمایه گذاران خارجی) نسبت به پدیده فساد که بنا به تعریف عبارت است از « استفاده از قدرت و امکانات عمومی در جهت منافع شخصی » پرداخته می شود. حاکمیت قانون معرف آن است که تا چه اندازه فرآیندهای نهادی برای قانونگذاری و اجرای قوانین، به خوبی پیاده سازی شده و مورد پذیرش هستند. حاکمیت قانون دامنه اعتماد شهروندان به قوانین و میزان وفاداری آنها به قوانین را اندازه گیری می کند. ذهنیت در مورد وقوع جنایت، کارآمدی و قابل پیش بینی بودن احکام قضایی و ضمانت اجرایی قراردادها را شامل می شود. بنابراین هر میزان ویژگی های مثبت مانند حاکمیت قانون، پاسخگویی و اثربخشی دولت در یک جامعه بیشتر و فساد، مقررات اضافی و بی ثباتی سیاسی و خشونت کمتر باشد حکمرانی در آن جامعه برای نیل به توسعه اقتصادی مناسب تر خواهد بود.

۳. پیشینه پژوهش

یاوریان و همکاران (۱۴۰۱) در مطالعه ای به طراحی الگوی ارتقای رفاه عمومی مبتنی بر حکمرانی خوب پرداختند. نتایج نشان داد که استفاده از اصول حکمرانی خوب، در ارتقای رفاه عمومی نقش چشمگیری دارد. همچنین، راهبردها و ویژگی های وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در بهبود وضعیت رفاه عمومی در جامعه، نقش تعدیل کننده و مهمی را ایفا می کند.

ذوالفقاری و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه ای به بررسی و ارائه الگوی تأثیر ارتباطات سیاسی و حاکمیت شرکتی بر عملکرد بانک ها در شرایط بروز بحران های مالی پرداختند. نتایج با استفاده از اطلاعات ۱۰ بانک پذیرفته شده در بورس

1. Voice and Accountability
2. Political Stability
3. Government Effectiveness

4. Regulatory Quality
5. Rule of Law
6. Control of Corruption

نوسانات نرخ ارز اثر منفی و معنادار بر روی حجم سپرده های کوتاه مدت و بلندمدت بانک ها و اثر مثبت و معنادار بر روی مطالبات غیرجاری آنها دارد و تاثیر آن بر روی سود خالص و دارایی بانک ها معنادار اما به طور واگرا و منفی است.

گوش و موندال^۱ (۲۰۲۴) در مطالعه ای به بررسی تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی و بانکی بر عملکرد بانک ها در کشور هند پرداختند. نتایج در ۳۲ بانک تجاری نشان داد که ریسک اعتباری با عملکرد مالی رابطه معکوس دارد و متغیرهای مختلف بانکی و کلان اقتصادی بر عملکرد بانک ها در بانک های بخش دولتی و خصوصی تأثیر متفاوتی دارند.

لیستیانا و همکاران^۲ (۲۰۲۴) در مطالعه ای به بررسی مقایسه عملکرد مالی بانک ها در کشور اندونزی با استفاده از نسبت های مالی در دوره زمانی ۲۰۲۱ - ۲۰۲۳ پرداختند. نسبت های مالی مورد استفاده برای اندازه گیری عملکرد مالی بانک ها در این مطالعه شامل نسبت کفایت سرمایه، وام های معوقه، تراز پرداخت، نسبت تسهیلات به سپرده، بازده دارایی و بازده حقوق صاحبان سهام می باشند. نتایج نشان داد که تفاوت های قابل توجهی در عملکرد مالی بانک های معمولی و سایر بانک ها وجود دارد.

راج شرستا^۳ (۲۰۲۴) در مطالعه ای به بررسی تأثیر متغیرهای اقتصادی بر عملکرد بانک ها پرداختند. نتایج با استفاده از روش همبستگی، رگرسیون، تحلیل واریانس در ۱۰ بانک تجاری کشور نپال نشان داد که رابطه منفی قوی بین تولید ناخالص داخلی و ROA وجود دارد.

سیمونیان^۴ (۲۰۲۰) در مطالعه ای به بررسی تأثیر بی ثباتی نرخ ارز بر شاخص قیمت کالاهای مصرفی و وارداتی در کشور ترکیه پرداخت. نتایج نشان داد که اثرات بی ثباتی نرخ ارز بر شاخص بهای کالاهای مصرفی وارداتی در کشور ترکیه همزمان با اتخاذ نظام پولی هدف گذاری تورمی کاهش می یابد. آل سعید و یاروایا^۵ (۲۰۱۹) در مطالعه ای به بررسی تأثیر بی ثباتی حاصل از بهار عربی بر بی ثباتی و نوسانات مالی در

اوراق بهادار تهران در دوره ده ساله (از ابتدای سال ۱۳۸۹ تا پایان سال ۱۳۹۸) نشان داد که در شرایط بحران های مالی؛ ارتباطات سیاسی بر نرخ بازده دارایی ها و نسبت کیوتوبین بانک های نمونه؛ تأثیر منفی و معنادار و در شرایط بحران های مالی؛ حاکمیت شرکتی بر نرخ بازده دارایی ها و نسبت کیوتوبین بانک های نمونه؛ تأثیر مثبت و معنادار دارد.

نیکخو و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه ای به بررسی تأثیر بی ثباتی نرخ ارز و تورم در رفتار وام دهی بانک ها بر اساس داده های تابلویی ۱۰ بانک در دوره زمانی ۱۳۸۲ - ۱۳۹۷ پرداختند نتایج نشان داد که بی ثباتی نرخ ارز رابطه ای منفی و معنادار با رفتار وام دهی بانک های کشور داشته است. به عبارت دیگر، با افزایش بی ثباتی نرخ ارز، بانک ها در پیش بینی بازدهی سبد دارایی خود به دلیل دریافت علایم منفی، به صورت انقباضی عمل می کنند و به دلیل نگرانی از وام های معوق از تخصیص اعتبارات بانکی می کاهند و به جای آن ها دارایی های کم ریسک که بازدهی آن ها قابل اتکاتر است، نگهداری می کنند.

رفیعی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه ای با استفاده از مدل تعادل عمومی پویای تصادفی به بررسی تأثیر سیاست های پولی بر عملکرد بانک ها پرداختند. نتایج نشان داد که با بروز یک شوک مثبت روی نرخ سود به علت کاهش تقاضا برای وام و میزان پول وام داده شده، نرخ وام دهی و در نتیجه سود بانک ها کاهش می یابد و بر اثر شوک مثبت نفتی، حجم نقدینگی افزایش یافته که در این صورت، نرخ وام دهی کاهش و میزان سرمایه گذاری افزایش می یابد و در نهایت تمایل خانوار به پس انداز کاهش می یابد که برآیند کاهش نرخ وام دهی و کاهش سپرده گذاری، موجب کاهش سوددهی بانک ها می شود.

حسینی و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه ای به بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر روی برخی از شاخص های مهم عملکرد مالی بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۸۵ - ۱۳۹۴ پرداختند. نتایج نشان داد که

1. Ghosh, & Mondal
2. Listiana
3. Rai Shrestha

4. Simonyan
5. Elsayed & Yarovaya

هشت کشور منا پرداختند. نتایج نشان داد که انتقال تنش بین بازارها در فرکانس های پایین نسبت به فرکانس های بالا بیشتر است، که دلالت بر آن دارد که بازارهای کشورهای منا در تطبیق با اطلاعاتی که دریافت می کنند، کند هستند.

پولات و اوزکان^۱ (۲۰۱۹) در مطالعه ای به ارزیابی تنش سیستماتیک سیستم مالی ترکیه با شاخص فشار مالی بالا (روزانه) که شامل ۱۳ شاخص بازار مالی روزانه است، پرداختند. نتایج نشان داد که بدتر شدن شرایط مالی، به طور قابل توجهی تاثیر منفی بر فعالیت های اقتصادی واقعی دارد.

حسین و همکاران^۲ (۲۰۱۹) در مطالعه ای به بررسی آثار نامتقارن نرخ ارز بر تولید واقعی کشور پاکستان در دوره زمانی ۱۹۷۲-۲۰۱۴ پرداختند. نتایج نشان داد که رابطه بلندمدتی بین نرخ ارز و تولید ناخالص داخلی کشور پاکستان وجود دارد. همچنین در کوتاه مدت و بلندمدت رابطه غیر خطی و معناداری بین این دو متغیر وجود دارد.

کیم یو^۳ (۲۰۱۵) در مطالعه ای رفتار وام دهی بانک ها تحت شرایط نااطمینانی اقتصاد کلان در کشور ژاپن بررسی

نمودند. نتایج نشان داد که در شرایط اطمینان بیش از حد، رفتار اعتباری بانک ها منعطف تر می شود و از تنوع بالایی برخوردار است که دلیل رفتارهای منعطف وام دهی بانک ها، اطمینان بیش از حد نسبت به شرایط اقتصاد کلان است.

در این راستا می توان دریافت که مطالعات متعددی در مورد بی ثباتی نرخ ارز، کیفیت حکمرانی و عملکرد بانک ها صورت گرفته است. اما مطالعه ای در خصوص میزان تاثیرگذاری بی ثباتی نرخ ارز و کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی بر کارایی بانک های اسلامی در ایران صورت نگرفته است.

۴. تصریح مدل و معرفی متغیرها

در این مطالعه بر اساس مبانی نظری و مطالعات تجربی از جمله مطالعات گوش و موندال (۲۰۲۴) و راج شریستا (۲۰۲۴) مدل رگرسیونی با تعدیلاتی به صورت رابطه (۱) تصریح گردیده است:

$$\text{Bank } t = b_0 + b_1 \text{ Insexch } t + b_2 \text{ Ict } t + b_3 \text{ Misery index } t + b_4 \text{ GDP } t + b_5 \text{ GG } t + \text{et} \quad (1)$$

جدول ۱. تعریف متغیرها و منابع داده ها

متغیرها	تعریف عملیاتی	منابع
Bank	نسبت تسهیلات به سپرده ها پس از کسر سپرده قانونی به عنوان شاخص کارایی بانک های اسلامی در ایران می باشد. این نسبت نشان دهنده توانایی سیستم مالی در استفاده از سپرده ها برای اعطای تسهیلات می باشد (ترازنامه بانک مرکزی، ۱۳۸۶) (ایونوری و کاشفی، ۱۳۹۷).	بانک مرکزی و محاسبات تحقیق
GG	کیفیت حکمرانی ^۴ (کیفیت حکمرانی با توجه به مطالعه گانی و دونگن ^۵ از میانگین ساده شش شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی وعدم خشونت، اثربخشی دولت، بار مالی مقررات، حاکمیت قانون، کنترل فساد محاسبه شده است).	سایت جهانی حکمرانی ^۶ و محاسبات تحقیق
Misery index	شاخص فلاکت از مجموع نرخ تورم و نرخ بیکاری محاسبه شده است.	سایت بانک مرکزی و مرکز آمار و محاسبات تحقیق
GDP	نرخ رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ به عنوان شاخص رشد اقتصادی	سایت بانک مرکزی

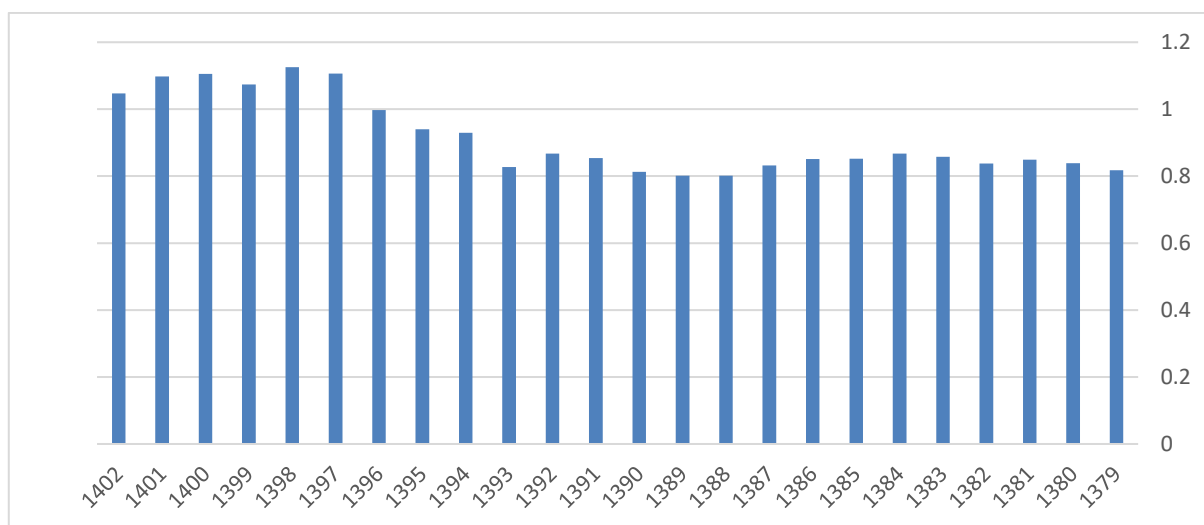
1. Polat & Ozkan
2. Hussain and et al
3. Kitamura, Kimiyo

4. Quality governanc
5. Gani & Duncan,
6. www.govindicators.org

متغیرها	تعریف عملیاتی	منابع
Ict	ضریب نفوذ اینترنت به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا)	سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی (cra.ir)
exch	نرخ ارز بازار غیر رسمی	سایت بانک مرکزی
Insexch	بی ثباتی نرخ ارز	محاسبات تحقیق با استفاده از مدل ARCHهای

منبع: تهیه شده توسط محققین

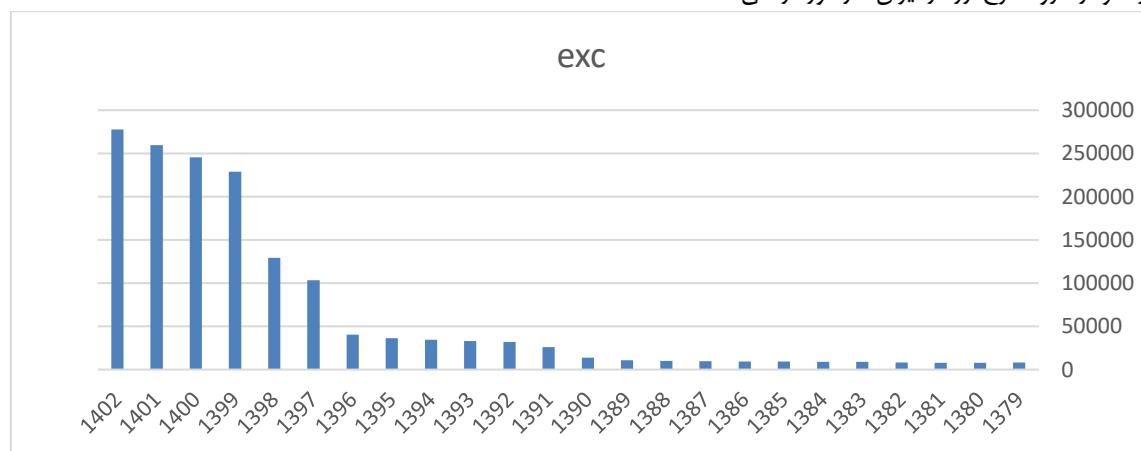
در نمودار ۱ روند نسبت تسهیلات به سپرده به عنوان شاخص کارایی بانک های اسلامی در ایران در دوره زمانی ۱۳۷۹-۱۴۰۲ آمده است.

نمودار ۱. روند نسبت تسهیلات به سپرده به عنوان شاخص کارایی بانک های اسلامی در ایران

منبع: یافته های تحقیق با استفاده از داده های آماری سایت بانک مرکزی

بررسی روند نسبت تسهیلات به سپرده به عنوان شاخص کارایی بانک ها در ایران نشان می دهد که بیشترین میزان این شاخص مربوط به سال ۱۳۹۸ و کمترین آن مربوط به سال ۱۳۸۹ می باشد. در نمودار ۲ روند نرخ ارز در ایران در دوره زمانی ۱۳۷۹-۱۴۰۲ آمده است.

نمودار ۲. روند نرخ ارز در ایران

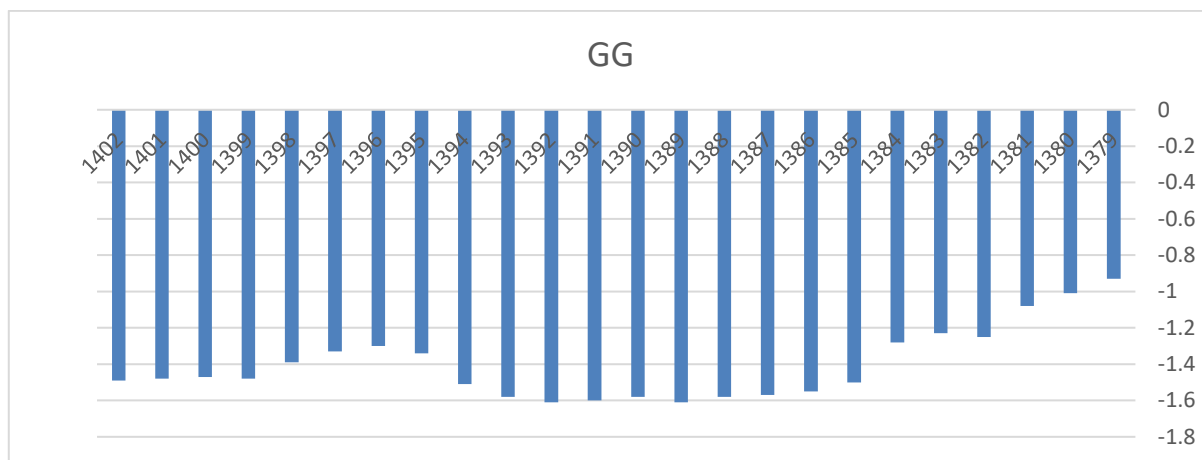
منبع: یافته های تحقیق با استفاده از داده های آماری بانک مرکزی

بررسی روند نرخ ارز در ایران نشان می دهد که بیشترین میزان نرخ ارز در ایران مربوط به سال ۱۴۰۲ و کمترین آن مربوط به سال ۱۳۷۹ می باشد.

در نمودار ۳ روند شاخص کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی در ایران در دوره زمانی ۱۳۷۹-۱۴۰۲ آمده است. لازم به ذکر است که بانک جهانی با استفاده از منابع اطلاعاتی، شاخص های حکمرانی را در کشورهای مختلف جهان

با استفاده از مدل‌های ترکیبیات مشاهده نشده استاندارد^۱ با تقریب و خطا تخمین می‌زند. این شاخص ها عددی میان ۲/۵- و ۲/۵ می باشند. به طوری که هر میزان، مقدار این شاخص به ۲/۵ نزدیکتر باشد وضع کشور از لحاظ آن شاخص مناسب‌تر است و هرچه به ۲/۵- نزدیک تر باشد وضع کشور از لحاظ آن شاخص مناسب نمی باشد.

نمودار ۳. روند شاخص کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی در ایران

منبع: یافته های تحقیق با استفاده از داده های آماری سایت www.govindicators.org

بررسی روند شاخص کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی نشان می دهد که بهترین وضعیت کیفیت حکمرانی در ایران مربوط به سال ۱۳۷۹ و بدترین وضعیت آن مربوط به سال ۱۳۹۲ می باشد.

۵. برآورد مدل

جهت بررسی مانایی داده ها در این مطالعه از آزمون دیکی-فولر تعمیم یافته استفاده گردیده است که نتایج حاصل از آزمون آزمون دیکی-فولر تعمیم یافته ۲ در جدول (۲) ارائه گردیده است.

1. Standard unobserved components models.
2. Augmented Dickey-Fuller test statistic

جدول ۲. نتایج آزمون دیکی فولر تعمیم یافته

متغیر	نتایج در سطح آماره t ($P - \nabla value$)	نتایج برآورد در تفاضل مرتبه اول آماره t ($P - \nabla value$)	نتیجه
Misery index	-۱/۵۷۳۱۱۰ (۰/۴۸۰۲)	-۴/۴۲۰۸۳۹ (۰/۰۰۱۳)	مانا - I(1)
GG	-۳/۶۱۱۶۷۶ (۰/۰۱۰۹)	-	مانا - I(0)
Ict	-۱/۹۸۷ (۰/۴۸)	-۴/۴۵۶ (۰/۰۰۲۳)	مانا - I(1)
exch	-۲/۶۳۶۷۷۲ (۰/۰۹۶۰)	-۳/۴۸۷۶ (۰/۰۰۱۳)	مانا - I(1)
GDP	-۴/۲۳۶۵۸۵ (۰/۰۰۲۲)	-	مانا - I(0)
Bank	-۰/۹۸۲۸۸۲ (۰/۷۴۱۶)	-۴/۹۷۴۱۳۹ (۰/۰۰۰۷)	مانا - I(1)

منبع: یافته های تحقیق

همانطور که نتایج آزمون ریشه واحد در جدول (۲) نشان می دهد به جز کیفیت حکمرانی و نرخ رشد اقتصادی سایر متغیرها با یک بار تفاضل گیری مانا می باشند. بنابراین روش $ARDL^1$ برای تحلیل رفتار کوتاه مدت و بلندمدت متغیرها روش مناسبی است. در این مطالعه برای استخراج بی ثباتی نرخ ارز از مدل های $GARCH$ یا $ARCH$ استفاده شده است. بدین منظور ابتدا مدل های مختلف AR ، MA یا $ARIMA$ با مرتبه های متفاوت برآورد گردید و از بین آنها مدل نهایی بر اساس کمترین مقدار آماره آکائیک انتخاب گردید. بر اساس کمترین مقدار آماره آکائیک بهترین مدل مربوط به مدل با عرض از مبدأ و خودرگرسیون مرتبه دو $AR(2)$ می باشد. پس از برآورد مدل $AR(2)$ ، آزمون

ناهمسانی واریانس آرچ جهت اطمینان از وجود ناهمسانی واریانس انجام شد. نتایج نشان داد که ناهمسانی واریانس وجود دارد. بهترین مدل با توجه به معنی داری ضرایب و معیار اکاییک مدل $GARCH(1)$ انتخاب شد. بنابراین بی ثباتی نرخ ارز با استفاده از مدل گارچ (۱) برآورد گردید. همچنین برای تخمین مدل رگرسیونی با استفاده از نرم افزار ایویوز، پس از انجام تخمین های مختلف مدل با انتخاب حداکثر ۲ وقفه از طریق ملاک شواترز (کمترین مقدار) و معناداری ضرایب، بهترین مدل $ARDL(2, 0, 0, 0, 0, 0)$ انتخاب شد. نتایج تخمین کوتاه مدت الگوی خود توضیح برداری با وقفه های گسترده $(ARDL)$ در جدول (۳) ارائه شده است:

جدول ۳: نتایج برآورد مدل در کوتاه مدت

Variable	Coefficient	t-Statistic	Prob
Bank (-1)	0.573186	3.228759	0.0061
Bank (-2)	0.328175	1.666245	0.1179
Ict	0.003904	2.760058	0.0153
GG	-0.037662	-0.736765	0.4734
GDP	0.008768	4.765187	0.0003
Insexch	-0.001756	-1.960652	0.0701
Misery index	-0.001943	-2.617096	0.0203
C	0.674009	3.275868	0.0055
R-squared	0.975038	F-statistic	78.12328
Adjusted R-squared	0.962558	Prob(F-statistic)	0.000000
Durbin-Watson stat	1.804369		
Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test	F-statistic 1.297237	Prob. F(2,12)	0.3090
Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey	F-statistic 0.745121	Prob. F(7,14)	0.6395

متغیر وابسته: نسبت تسهیلات به سپرده به عنوان شاخص کارایی بانک های اسلامی در ایران

منبع: یافته های تحقیق

نتایج در جدول (۳) نشان می دهد که:

- کارایی بانک های اسلامی در دوره قبل تأثیر مثبت و معنی داری بر کارایی بانک های اسلامی در دوره جاری دارد. با افزایش یک واحد در کارایی بانک های اسلامی در دوره قبل، به طور متوسط با فرض ثابت بودن سایر شرایط کارایی بانک های اسلامی در دوره جاری به میزان ۰/۵۷۳۱۸۶ واحد افزایش یافته است.

- شاخص فلاکت تأثیر منفی و معنی دار بر کارایی بانک های اسلامی در ایران دارد. با افزایش یک درصد در شاخص فلاکت، به طور متوسط با فرض ثابت بودن سایر شرایط کارایی بانک های اسلامی در ایران به میزان ۰/۰۱۹۴۳ واحد کاهش یافته است.

- کیفیت حکمرانی تأثیر معنی داری بر کارایی بانک های اسلامی در ایران ندارد. با توجه به روند کیفیت حکمرانی در نمودار ۳ می توان دریافت که کیفیت حکمرانی وضعیت مناسبی ندارد. از این رو نتوانسته است تأثیر معنی داری بر کارایی بانک ها در ایران داشته باشد.

- رشد اقتصادی تأثیر مثبت و معنی دار بر کارایی بانک های اسلامی در ایران دارد. با افزایش یک درصد در رشد اقتصادی به طور متوسط با فرض ثابت بودن سایر شرایط کارایی بانک های اسلامی در ایران به میزان ۰/۰۸۷۶۸ واحد افزایش یافته است. در این راستا گتاچو (۲۰۱۵) در مطالعه ای در دوره زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۴ نشان داد که تأثیر رشد تولید ناخالص داخلی بر روی سودآوری بانک ها مثبت اما غیرمعنادار است.

- ضریب نفوذ اینترنت به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) تأثیر مثبت و معنی دار بر کارایی بانک های اسلامی در ایران دارد. با افزایش یک درصد در ضریب نفوذ اینترنت به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) به طور متوسط با فرض ثابت بودن سایر شرایط کارایی بانک های اسلامی در ایران به میزان ۰/۰۳۹۰۴ واحد افزایش یافته است.

بی ثباتی نرخ ارز تأثیر منفی و معنی دار بر کارایی بانک های اسلامی در ایران دارد.

مقدار ضریب تعیین ۹۶ درصد بدست آمده که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل به میزان ۹۶ درصد تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند. نتایج آزمون‌های خوبی برازش مدل نشان می‌دهد که مدل هیچ گونه مشکلی از لحاظ فروض کلاسیک ندارد. به عبارت دیگر خود همبستگی و ناهمسانی واریانس وجود ندارد.

جدول ۳. نتایج برآورد مدل در بلند مدت

Variable	Coefficient	t-Statistic	Prob
Misery index	-0.002573	-2.829397	0.0134
GG	-0.049884	-0.779778	0.4485
GDPR	0.011613	2.323870	0.0357
Ict	0.005171	14.44546	0.0000
Insexch	0.002325	1.699745	0.1113
CointEq(-1)	-0.754988	-7.643884	0.0000

متغیر وابسته: نسبت تسهیلات به سپرده به عنوان شاخص کارایی بانک‌های اسلامی در ایران

منبع: یافته‌های تحقیق

به منظور بررسی تعدیل عدم تعادل‌های کوتاه مدت به سمت تعادل بلند مدت از مدل ECM^۱ استفاده شده است. آن چه که در مدل ECM مهم است ضریب متغیر $ECM(-1)$ است. این ضریب نشان می‌دهد که در هر دوره، چند درصد از عدم تعادل کوتاه مدت برای رسیدن به تعادل بلندمدت تعدیل می‌شود. همان طور که از برآورد مدل تصحیح خطا مشاهده می‌شود، ضریب جزء تصحیح خطا نشان می‌دهد که در هر دوره ۷۵ درصد از عدم تعادل کارایی بانک‌های اسلامی در ایران تعدیل شده و به سمت روند بلندمدت خود نزدیک می‌شود.

۶. نتیجه گیری و پیشنهادها

نرخ ارز یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر اقتصاد و تعادل میان بخش‌های داخلی و خارجی آن است و تغییرات آن نقش مهمی در ایجاد نوسانات اقتصادی دارد؛ لذا عدم توجه به آن می‌تواند سبب نوسانات و آشفتگی‌های فراوانی در اقتصاد گردد. فعالیت بانک‌ها به دلیل ماهیت اقتصادی‌شان، ارتباط تنگاتنگی با نوسانات نرخ ارز داشته و عملکرد آنها از نرخ ارز و نوسانات آن تأثیر می‌پذیرد (تهرانی و همکاران، ۱۳۹۵) (حسینی و همکاران، ۱۳۹۵) در این راستا هدف اصلی این مطالعه بررسی

میزان تأثیرگذاری بی‌ثباتی نرخ ارز و کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی بر کارایی بانک‌های اسلامی در دوره زمانی ۱۳۷۹-۱۴۰۲ می‌باشد. در این مطالعه برای آزمون فرضیه‌ها و بررسی میزان تأثیرگذاری بی‌ثباتی نرخ ارز و کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی بر کارایی بانک‌های اسلامی از روش خودتوضیحی با وقفه‌های توزیعی (ARDL) و نرم افزار Eviews استفاده گردید. نتایج نشان داد که بی‌ثباتی نرخ ارز تأثیر منفی و معنی‌دار بر کارایی بانک‌های اسلامی در ایران دارد. از این رو فرضیه مربوط به تأثیر معنی‌دار بی‌ثباتی نرخ ارز بر کارایی بانک‌های اسلامی در ایران را نمی‌توان رد کرد. با افزایش یک واحد در بی‌ثباتی نرخ ارز به طور متوسط با فرض ثابت بودن سایر شرایط کارایی بانک‌های اسلامی در ایران به میزان 0.001756 واحد کاهش یافته است. تأثیر منفی بی‌ثباتی نرخ ارز بر کارایی بانک‌ها حاکی از سوء مدیریت بانک در مواقع بحران و عدم متنوع سازی پورتفولیوی ارزی آنها است. (حسینی و همکاران، ۱۳۹۵)

نتایج این مطالعه با مطالعه الگات (۲۰۱۶)، ماجوک (۲۰۱۵)، گناچو (۲۰۱۵) همسو نمی‌باشد. اما با مطالعه زمانی و همکاران (۱۳۹۷)، حسینی و همکاران (۱۳۹۵)، نیکخو و

همکاران (۱۳۹۹)، آگبیجا و همکاران (۲۰۱۶) هماهنگ است. نتایج مطالعه الگات در مورد ارتباط نرخ ارز و عملکرد بانک های تجاری در بورس اوراق بهادار در کشور کنیا در دوره زمانی ۲۰۰۶ - ۲۰۱۳ نشان داد که رابطه مثبت و معنی دار میان نرخ ارز و شاخص عملکرد مالی بانک های تجاری در بورس اوراق بهادار کشور کنیا وجود داشته است. با افزایش نرخ ارز، سود آوری بانک ها بهبود یافته است. نتایج مطالعه زمانی و همکاران (۱۳۹۷) در دوره زمانی ۱۳۹۳-۱۳۸۸ نشان داد که نوسان نرخ ارز بر بازده دارایی بانک ها تاثیر معنی دار دارد. همچنین نوسان نرخ ارز عاملی مهم و کلیدی در افزایش نسبت مطالبات معوق به کل تسهیلات پرداخت شده توسط بانک ها بوده است زیرا موجب ایجاد ریسک اعتباری و متعاقباً منجر به افزایش مطالبات معوق بانک ها می گردد.

همچنین نتایج نشان داد که کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی تاثیر معنی داری بر کارایی بانک های اسلامی در ایران ندارد. از این رو فرضیه مربوط به تاثیر معنی دار کیفیت حکمرانی بر کارایی بانک های اسلامی در ایران را نمی توان پذیرفت.

با توجه به روند کیفیت حکمرانی در ایران می توان دریافت که کیفیت حکمرانی در ایران در وضعیت مناسبی قرار ندارد. از این رو نتوانسته است تاثیر معنی داری بر کارایی بانک ها در ایران داشته باشد. کیفیت نامناسب حکمرانی سبب افزایش اطلاعات نامتقارن و در نتیجه افزایش گزینش نامناسب، خطر اخلاقی، افزایش دیون معوقه و ناکارآمدی در نظام مالی گردیده است. در این راستا نتایج مطالعه کمی و فرانسیس (۲۰۱۴) در کشور کنیا نشان داد که کاهش اطلاعات نامتقارن، کارایی بانک ها را افزایش داده است. نتایج پژوهش مهبینی زاده و همکاران، (۱۳۹۸) نشان داد که افزایش اطلاعات نامتقارن در سیستم بانکی، معوقات بانکی را افزایش داده است و منابع در اختیار سیستم بانکی را محدود ساخته است.

در غیاب یک چارچوب قانونی دقیق به دلیل فقدان اعتماد سپرده گذاران، توانایی بازارهای مالی برای تجهیز منابع

تضعیف می شود. این امر منجر به انتقال وجوه به خارج شده و از فرصت های سرمایه گذاری داخلی دریغ می گردد. در این راستا جواهری و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه ای نشان دادند که شاخص های حکمرانی خوب به جز حق اظهار نظر و پاسخگویی ارتباط مثبت و معناداری با شاخص اعتبار اختصاص داده شده به بخش خصوصی در گروه کشورهای در حال توسعه داشته است. همچنین شاخص های کنترل فساد، اثر بخشی دولت، بار مالی مقررات و حاکمیت قانون تاثیر مثبتی بر شاخص سرمایه گذاری در بازار سهام داشته است. بنابراین بهبود کیفیت نهادها منجر به ارتقا سطح توسعه مالی کشورهای منتخب شده است. یافته های مطالعه خان و همکاران^۱ (۲۰۲۰) نیز در ۸۷ اقتصاد نوظهور و در حال توسعه طی دوره زمانی ۱۹۸۴ تا ۲۰۱۸ نشان داد که کیفیت نهادی تأثیر مثبت قابل توجهی بر امور مالی دارد.

با توجه به نتایج حاصله پیشنهادهای زیر ارائه گردیده است. با توجه به تاثیر معنی دار بی ثباتی نرخ ارز بر کارایی بانک های اسلامی در ایران پیشنهاد می گردد که بانک ها در بکارگیری شیوه های مدیریت صحیح پورتفولیوی ارزی کوشش نمایند تا بتوانند از وضعیت بی ثباتی بازار ارز کمترین آسیب را ببینند از این رو بهتر است در کنار بازار نقد ارز، بازار سلف ارزی نیز شکل بگیرد تا بانک ها بتوانند نوسانات ارزی را کنترل کنند و از این رهگذر بتوانند با ادغام در بازار ارزی بین الملل مانع تغییرات پیش بینی نشده و انحراف گسترده ارز از روند بلند مدت آنها شود همچنین برای کاهش نوسانات نرخ ارز، افزایش تولید داخلی و صادرات، مدیریت واردات، کنترل نقدینگی و تورم و بهبود انتظارات بازار پیشنهاد می گردد.

با توجه به معنی دار نبودن تاثیر کیفیت حکمرانی به عنوان شاخص اقتصاد سیاسی بر کارایی بانک های اسلامی در ایران کاهش دخالت دولت و افزایش آزادی اقتصادی، تلاش در جهت روشن سازی قوانین و مقررات و رفع برداشت های شخصی از آنها، ساده سازی مقررات، ایجاد ثبات سیاسی در پرتو کاهش تنش های قومی و منازعات داخلی، کاستن از بورکراسی های

بردبار، آزاده؛ سعادت، رحمان؛ طیبی، سید کمیل؛ محمدی، تیمور (۱۳۹۸) "رویکردی بین کشوری جهت تحلیل عوامل اثرگذار بر جهش نرخ ارز" مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، دوره ۸، شماره ۳۱، صفحه ۱۲۱-۹۵

بالونژادنوری روزبه، فرهنگ امیرعلی (۱۴۰۰) "ارتباط کیفیت حکمرانی و ثبات مالی با لحاظ نقش میانجی گری شمول مالی" تحقیقات اقتصادی، دوره ۵۶، شماره ۴؛ از صفحه ۶۷۳ تا صفحه ۷۰۱

بختیار جواهری، خالد احمدزاده، حمیرا شاه ویسی (۱۳۹۹) "بررسی تأثیر کیفیت نهادها بر توسعه مالی کشورهای درحال توسعه" نظریه های کاربردی اقتصاد، سال هفتم، زمستان ۱۳۹۹ شماره ۴.

تهرانی، ر.، خنیفر، ح.، براز، ز.، محقق نیا، م. (۱۳۹۴)، بررسی و مقایسه عملکرد بانکهای دولتی و خصوصی براساس مدل CAMAL، مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره ۴۹، شماره ۱، ص ۱۶۴ و ۴۶۷.

زمانی، زهرا؛ جنتی، ابوالفضل؛ قربانی، مریم. (۱۳۹۷). تأثیر نوسان های نرخ ارز بر عملکرد نظام بانکی ایران» فصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی، ۴(۸)، ۸۱-۱۰۴

راسخی سعید؛ منتظری شورکچالی، مجتبی (۱۳۹۴) "اثر بی ثباتی اقتصاد کلان بر عبور نرخ ارز: شواهدی از رگرسيون انتقال ملایم (STR)" تحقیقات مدل سازی اقتصادی، ۶: (۲۲) ۷-۳۱

حسینی، سیده محبوبه؛ غلامرضا، زمانیان؛ میرباقری جم، محمد (۱۳۹۵) "بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر شاخص های عملکرد مالی بانک های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران" پژوهش های مدیریت عمومی پاییز ۱۳۹۵، دوره ۹، شماره ۳۳؛ از صفحه ۲۵۱ تا صفحه ۲۶۷.

کمیجانی، اکبر و عزیزنژاد، صمد (۱۳۹۴) "تغییرات نرخ ارز و اثر آن در نوسانات متغیرهای منتخب اقتصاد کلان"، فصلنامه پژوهش های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، سال ۱۷، شماره ۱، صص ۴۳-۲۹.

عریض و طولیل اداری و دولتی، آزادی و مصونیت مطبوعات در ارایه گزارش فساد اداری و اقتصادی، کاهش بخش غیر رسمی اقتصاد، بازرسی و کنترل بیشتر بر اجرای قوانین و مقررات و استفاده از تجربه کشورهای موفق توصیه می گردد.

با توجه به تاثیر مثبت و معنادار رشد اقتصادی بر کارایی بانک های اسلامی در ایران تلاش و برنامه ریزی به منظور بهبود فضای کسب و کار و کاهش حجم و اندازه دولت و ایجاد شرایط لازم برای مشارکت بیشتر بخش غیر دولتی توصیه می گردد.

با توجه به تاثیر منفی و معنادار شاخص فلاکت بر کارایی بانک های اسلامی در ایران، کنترل حجم نقدینگی، افزایش سرمایه گذاری و توجه به کارایی سرمایه گذاری، اتمام طرح های نیمه تمام، اصلاح قوانین و مقررات بازار کار، وجود ثبات در سیاست های دولت و ایجاد زمینه برای توسعه آموزش و تخصص در نیروی کار از طریق ایجاد شرایط تحصیلات رایگان، گسترش مراکز آموزشی و سیاست های تشویقی آموزشی توصیه می گردد.

با توجه به نقش مثبت فناوری اطلاعات و ارتباطات بر کارایی بانک های اسلامی در ایران، توصیه می شود سرمایه گذاری خارجی در زمینه های تکنولوژی نوین و فناوری اطلاعات و ارتباطات انجام شود. همچنین تهیه و تدوین برنامه های مدون در زمینه های مختلف از قبیل زیر ساخت های ارتباطی، آموزشی، فرهنگی و اقتصادی جهت تامین زیرساخت های فاوا و به کارگیری آنها، استفاده بهینه از نیروی انسانی حوزه فاوا، افزایش بهره وری و در عین حال حمایت از رشد فعالیت شرکت های کوچک و متوسط حوزه فاوا توصیه می گردد.

منابع

ابونوری، اسمعیل؛ کاشفی، علی. (۱۳۹۷). «اثرات کارایی بانکی و انضباط پولی بر رشد اقتصادی استان های ایران». پژوهشنامه اقتصاد کلان، ۱۳(۲۵)، ۱۸۰-۱۵۴.

- Deposit Money Banks in Nigeria (2009-2013). *Journal of Accounting and Finance*, 16(2), P. 106.
- Batuo, M., Mlambo, K. & Asongu, S., (2018). "Linkages between financial development, financial instability, financial liberalisation and economic growth in Africa". *International Business and Finance*, 45: 168-179.
- Baholli, F., Dika, I., & Xhabija, G. (2015). Analysis of Factors that Influence Non-Performing Loans with Econometric Model: Albanian Case. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(1), P. 391.
- Boadi, E. K., Li, Y., & Lartey, V. C. (2015). Determinants of Bank Deposits in Ghana: Does Interest Rate Liberalization Matters? *Modern Economy*, 6(9), 990.
- Baum, Christopher F., Mustafa Caglayan, Neslihan Ozkan, (2005). "The Second Moments Matter: The Response of Bank Lending Behavior To Macroeconomic Uncertainty", Boston College Working Paper, No.521.
- Cevika, E.I., Dibooglu, S. and Kenc, T. (2013). "Measuring financial stress in Turkey". *Journal of Policy Modeling*, 35 (2): 370-383.
- Cieslik, A., & Goczek, Ł. (2018). Control of corruption, international investment, and economic growth: Evidence from panel data. *World Development*, 103, 323-335
- Degl'Innocentia, M, Grant, K, Šević, A & Tzeremes, N. (2018), "Financial stability, competitiveness and banks' innovation capacity: Evidence from the Global Financial Crisis", *International Review of Financial Analysis journal*, 06 July 2018, p 35-46.
- Davig, T., and Hakkio, C., (2010); "What is the effect of financial stress on economic activity?", *Economic Review*, 2: 35-62.
- Elsayed, A & Yarovaya, L (2019), "Financial stress dynamics in the MENA region: Evidence from the Arab Spring", *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money*, 21 May 2019, P20-34.
- Ghosh, Krishnendu. Mondal, Amitava. (2024). "IMPACT OF MACRO-ECONOMIC AND BANK-SPECIFIC VARIABLES ON BANKS PERFORMANCE: A
- کازرونی، علیرضا؛ سلمانی، بهزاد؛ فشاری، مجید (۱۳۹۱) "تأثیر بی ثباتی نرخ ارز بر درجه عبور نرخ ارز در ایران رهیافت (TVP)" *مطالعات اقتصادی کاربردی ایران*، دوره ۱، شماره ۲ - شماره پیاپی ۲، صفحه 85-114
- مهرآرا، محسن و صحتی، الهام، (۱۳۹۰) "بررسی تأثیر نااطمینانی شاخص های اقتصاد کلان بر عملکرد اعتباری بانک ها (مورد ایران)"، *پژوهشنامه اقتصادی*، سال یازدهم، شماره چهارم
- معطوفی، علیرضا. ۱۳۹۷. تبیین مشخصه های استرس مالی در بازار سرمایه ایران: فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه گذاری، سال هفتم، شماره بیست و ششم، تابستان ۱۳۹۷، صص ۲۳۷-۲۵۸.
- محمدی، تیمور؛ شاکری، عباس؛ تقوی، مهدی؛ سامانی، پور حسن (۱۳۹۹) سطح آستانه نرخ ارز اثرگذار بر ثبات مالی بانک های ایران، *راهبرد مدیریت مالی*، دوره ۸، شماره ۳۱؛ از صفحه ۱ تا صفحه ۲۲.
- نیکخو، حافظ؛ رحمانی، تیمور؛ خلیلی، فرزانه (۱۳۹۹) "اثر بی ثباتی نرخ ارز و تورم در رفتار وام دهی بانک ها" *پژوهش های پولی بانکی*، دوره ۱۳، شماره ۴۴؛ از صفحه ۳۶۷ تا صفحه ۳۹۲
- ولیان، حسن. و معطوفی، علیرضا. ۱۳۹۷. بررسی رابطه بین کیفیت سود و استرس مالی در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار*، شماره سی و ششم، پائیز ۱۳۹۷، صص ۲۵۱-۲۷۲.
- Alagidede, P., & Ibrahim, M. (2018). on the Causes and Effects of Exchange Rate Volatility on Economic Growth: Evidence from Ghana, *Journal of African Business*, Vol. 18, pp. 169-193.
- Aziz, Nusrate (2008). "The Role of Exchange Rate in Trade Balance: Empirics from Bangladesh", *Research Paper*, University of Birmingham, United Kingdom, Vol. 23, No.1, pp. 1-25.
- Agbeja, O., Adelakun, O. J., & Udi, E. E. (2016). Empirical Analysis of Counterparty Risk and Exchange Rate Risk Management on the Performance of

- Lagat, C. and Nyandema, M. (2016). "The Influence Of Foreign Exchange Rate Fluctuations On The Financial Performance Of Commercial Banks Listed At The Nairobi Securities Exchange", *British Journal of Marketing Studies*, 4(3), PP. 1-11.
- Lown, C., and Morgan, D.P. (2006). "The Credit Cycle and the Business Cycle: New Findings Using the Loan Officer Opinion Survey". *Journal of Money, Credit, and Banking*, 38 (6): 1575-1597.
- Listiana, Mia . Herman Halim, Edyanus . Efni, Yulia. (2024). " Comparative Analysis of Financial Performance of Conventional Bank With BUMD Sharia Bank Riau Kepri Article" ·injeba. June 2024.no2.vol2.pp171-183
- Majok, E. (2015), Effects of exchange rate fluctuations on financial performance of commercial banks in Kenya (Doctoral dissertation, University of Nairobi).
- Mauro, P, (1995), "Corruption and Growth", *Quartely Journal of Economics*, Vol. 110, No. 3.
- Ozata, E. (2020). The Effect of exchange rate volatility on Economic Growth in Turkey, *Journal of Business Economics and Finance*, Vol. 9, No. 1, pp. 42-51.
- Polat, O and Ozkan, I. (2019), "Transmission mechanisms of financial into economic activity in Turkey", *Journal of policy modeling*.
- Park, C. Y., & Mercado, R. (2018). Financial inclusion, poverty, and income inequality. *Singapore Economic Review*, 63(1), 185-206
- Quagliariello, M. (2009). "Macroeconomic Uncertainty and Banking Lending Decisions: the case of Italy", *Journal of Applied Economics*, 41, 323-336.
- Raj Shrestha, Sudeep (2024) " Effect of macroeconomic and microeconomic variables on bank performance" e. *International Journal of Finance and Commerce*. 2024. Volume 6, Issue 2, Page No. 105-110
- Stona, Filipe . A.C. Morais, Igor. Triches , "Divanildo .2018. Economic dynamics during periods of financial stress: Evidences from Brazil. *International COMPARISON BETWEEN PRIVATE AND PUBLIC SECTOR COMMERCIAL BANKS*". *Journal of Commerce and Accounting Research*. 2024. Volume 13 Issue 3. pp. 80-92
- Getachew, T., (2015), The Impact Of Exchange Rate On The Profitability Of Commercial Banks In Ethiopia, Addis Ababa University.
- Hussain, I., Jawad, H., Arshad, A.K & Yahya, K (2019). An analysis of the asymmetric impact of exchange rate changes on GDP in Pakistan: application of non-linear ARDL, *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja*, Vol 32, No. 1, pp, 3100-3117
- Hakkio, C and Keeton, W. (2009) "Financial Stress: What Is It, How Can It Be Measured, and Why Does It Matter?" , *Economic review*, second quarter 2009.
- Illing, M., and Liu, Y. (2006); "Measuring Financial Stress in a Developed Country: An Application to Canada". *Journal of Financial Stability*, Vol. 2, No. 3, PP. 243-265.
- Kasman, S., Vardar, G., & Tunç, G. (2011), The impact of interest rate and exchange rate volatility on banks' stock returns and volatility: Evidence from Turkey. *Economic Modelling*, 28(3), 1328-1334.
- Khalwaty, Tajul (2000). *Inflation and Solutions*, 1 st Edition, Indonesia: Gramedia Pustaka Utama.
- Khan, M. A., Gu, L., Khan, M. A., & Oláh, J. (2020). Natural resources and financial development: The role of institutional quality. *Journal of Multinational Financial Management*, 56, 100641.
- Kishan, R., and Opiela, T. (2000). "Bank Size, Bank Capital, and the Bank Lending Channel". *Journal of Money, Credit, and Banking* 32:121-141.
- Lown, C., and Morgan, D.P. (2006). "The Credit Cycle and the Business Cycle: New Findings Using the Loan Officer Opinion Survey". *Journal of Money, Credit, and Banking*, 38 (6): 1575-1597.
- La porto, R., Lopez- de- silanes, f., Shleifer, A. & Vishny, R, (1998), "The Quality of Government", *Journal of Law, Economics and Organisation*, Vol. 15, No. 1

- Stein, J. C. (1998). "An Adverse-Selection Model of bank Asset and Liability Management with implications for the transmission of monetary policy", *RAND journal of economic*, 29, 466-586.
- Talavera, Oleksandr. Tsapin, Andriy. Zholud, Oleksandr. (2012). "Macroeconomic Uncertainty and bank lending: The case of Ukraine", *Economic Systems*, N 36, 279-293.
- Zulhibri, M., & Ghazal, R. (2017). The impacts of governance and institution on financial inclusion: Evidence from muslim countries and developing economies. *Journal of King Abdulaziz University – Islamic Economics*, 30.
- Review of Economics & Finance. volume 55., May 2018, Pages 130-144
- Sethi, D., & Acharya, D. (2018). Financial inclusion and economic growth linkage. *Journal of Financial Economic Policy*, 10(3), 369-385.
- Sayılı, O., Dogan, M., & Soud, N. S. (2018). Financial development and governance relationships. *Applied Economics Letters*, 25(20), 1466- 1470.
- Simonyan S. (2020), "Asymmetric Exchange Rate Pass-Through to Import and Export Prices for Turkey: A Nonlinear Autoregressive Distributed Lag (NARDL) Approach", *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance (AAMJAF)*, 16(1), pp. 35-44.

The impact of exchange rate instability and governance quality on the efficiency of Islamic banks in Iran

Parvaneh Salatin^{1*}

^{1st} Department of Economics, Fi.c., Islamic Azad University, Firoozkooh, Iran.

Abstract:

The exchange rate, as a measure of the parity of a country's national currency against the currencies of other countries, reflects the economic situation of the country in comparison with the economic conditions of other countries. The exchange rate is one of the most important factors influencing the economy and the balance between the domestic and foreign sectors of the economy, and its changes play an important role in creating economic fluctuations. Therefore, not paying attention to it can cause many fluctuations and disturbances in the economy. Due to their economic nature, banks' activities are closely related to exchange rate fluctuations, and their performance is affected by the exchange rate and its fluctuations. Exchange rate fluctuation is a suitable platform for creating various risks, including transaction risk, credit risk, interest rate risk, inflation rate risk, which ultimately causes the banks' profitability to decrease. In this regard, the main goal of this study is to investigate the impact of the quality of governance as an indicator of political economy and exchange rate instability on the efficiency of Islamic banks in Iran. In this study, ARCH models are used to calculate exchange rate volatility. The results of estimating the model using the ARDL method in the period of 2000-2023 showed that the instability of the exchange rate has a negative and significant effect on the efficiency of Islamic banks in Iran. The negative impact of currency instability on banks' efficiency indicates bank mismanagement in times of crisis. But the governance as an indicator of political economy does not have a significant effect on the efficiency of Islamic banks in Iran.

Keywords: Quality of governance, instability, exchange rate, bank efficiency, ARDL.